

Toiminnan ja talouden suunnittelun perusteet 2026

Sisällysluettelo

1	SUUNNITTELUN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN PERUSTA.....	2
2	PELKOSENNIEMEN KUNTASTRATEGIA SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA	3
3	HYVINVOINTIJOHTAMINEN OSANA KUNNAN VUOSIKELLOA.....	4
4	TALOUSARVION RAKENNE JA SITOVUUS	5
4.1.	Tavoitteiden asettaminen ja sitovuustasot	6
4.2.	Vastuut ja tilivelvollisuudet	7
	LIITE: TALOUSARVIOPOHJA TOIMIALALLE	9
	LIITE: TALOUSARVIOPOHJA VASTUUALUEELLE	10

1 SUUNNITTELUN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN PERUSTA

Kuntalain (410/2015) mukaisesti ”valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Talousarvion hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnitelmakausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja -suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan tulee taloussuunnitelmassa päättää yksilöidyistä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna ajanjaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa ja -suunnitelmassa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota.”

Pelkosenniemen kunnan toiminnan ja talouden suunnittelukausi on kolme vuotta, joista talousarviovuosi on ensimmäinen.

2 PELKOSENNIEMEN KUNTASTRATEGIA SUUNNITTELUN LÄHTÖKOHTANA

Kunnanvaltuusto on hyväksynyt kuntastrategian vuosille 2022-2030 11.8.2022 § 257. Strategia on tehty huomioon ottaen valtakunnallinen uudistus, jossa sosiaali-, terveys- sekä pelastuspalvelut siirtyivät hyvinvointialueelle 1.1.2023 alkaen. Hyvinvoinnin ja elinvoiman edistäminen korostuu kuntien tehtävänä jatkossa. Vuoden 2025 alussa kuntien tehtäväksi siirtyy työllisyyspalvelut. Valtuustokauden vaihtuessa 2025 kunnanstrategiaa tullaan päivittämään.

Voimassa olevaan kuntastrategiaan on kirjattu konkreettisia tavoitteita ja mittareita, joilla strategian toteutumista seurataan. Tavoitteet on talousarviossa taulukoitu hyvinvointi-, elinvoima ja teknisten palveluiden käyttötalousosioon. Strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tuetaan jatkossakin talousarviotavoitteilla, joiden toteutumista arvioidaan osana talousarvion seurantaa.

Pelkosenniemen kuntastrategia 2022 – 2030 pähkinäkuoressa:

Strategiset SYDÄMEN ASIAT

Elinympäristö mahdollistaa

- Asuntoja rakennetaan, kunnostetaan ja monipuolistetaan
 - Näkyvän elinympäristön hoitaminen ja kehittäminen
 - Luontoreitit tukemaan matkailua
- Hyvä olla, elää ja yrittää
- Hyvän elämän aktiviteeteilla ja ennaltaehkäisyllä hyvinvointia
- Uusi koulu on sydämemme: mahdollisuuksien hyödyntäminen
 - Yrittäjien palvelun kehittäminen
 - Henkilökunnan työhyvinvoinnista pidetään huolta
- Osallisuus ja viestintä
- Kuntalaiset osallistuvat palveluiden suunnitteluun
- Viestimme vahvuuksistamme ja mahdollisuuksistamme
 - Kaikki mukana viestimässä

Kunnanhallitus on päättänyt asettaa kokouksessaan 16.6.2025 kuntastrategiatyöryhmän. Työryhmän tehtäväksi on asetettu valmistella kuntastrategian uusiminen ja päivittäminen siten, että strategia on valmis viimeistään 06/26.

3 HYVINVOINTIJOHTAMINEN OSANA KUNNAN VUOSIKELLOA

Kuntalain 1 §:n mukaisesti kunnan tehtävänä on edistää asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä alueellaan. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä § 6 Kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista sekä toteutetuista toimenpiteistä on raportoitava valtuustolle vuosittain, minkä lisäksi valtuustolle on kerran valtuustokaudessa valmisteltava laajempi hyvinvointikertomus.

Hyvinvointijohtaminen on esitetty kiinteänä osana Pelkosenniemen kunnan vuosikelloa (kvalt 14.6.2024 § 52) Vuosikellossa on kuvattu, miten toiminnan ja talouden suunnittelu ja seuranta etenee vaiheittain sekä miten vaiheet kiinnittyvät toinen toisiinsa. Hyvinvointijohtaminen on nähty osana kunnan toiminnan ja talouden suunnittelua: hyvinvointikertomuksen pohjalta asetettavat tavoitteet valmistellaan talousarvion yhteydessä ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan kunnan tilinpäätöksen yhteydessä.

Kunnan hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden painopisteitä, tavoitteita, toimenpiteitä ja mittareita tulee tarkastella hytetu työskentelyn ja talousarvion edetessä.

4 TALOUSARVION RAKENNE JA SITOVUUS

Talousarviossa on käyttötalous- ja tuloslaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa. Talousarviossa asetetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Talousarvioon 2026 asetetaan määrärahat ja tuloarviot nettomääräisenä käyttötalousosassa ja bruttomääräisenä tuloslaskelma- rahoitus- ja investointiosassa.

Käyttötalousosa

Käyttötalousosassa asetetaan toimialueittain toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet, sekä osoitetaan näiden tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot.

Tavoitteiden sitovuus määräytyy organisaatiotason mukaisesti ja on todettu talousarviokirjassa toimialueen kohdalla kohdassa Toimielin / sitovuus. Sitovia tavoitteita ovat myös kuntastrategiaan liitetyt tavoitteet, tuotantotavoitteet ja vaikuttavuustavoitteet. Sitovat tavoitteet merkitään taulukoihin selkeästi erottuvalla pohjavärillä.

Käyttötalousosassa esitetään palvelusuunnitelmat toimialoittain ja vastuualueittain, Palvelusuunnitelmassa kuvataan, mitä palveluita määrärahoilla on suunniteltu saatavan aikaiseksi, sekä esitetään kuntalaisten hyvinvointia koskevat tavoitteet. Valtuusto hyväksyy ja tarkistaa palvelusuunnitelmat talousarvion ja -suunnitelman yhteydessä vastuualueiden käyttötalousosiin sisältyvinä.

Budjettirahoitteisen tehtävän määrärahat ja tuloarviot sidotaan toiminnallisiin tavoitteisiin. Valtuusto osoittaa toimielimelle määrärahan tai asettaa tuloarvion määrätyn tehtävän tai tehtävien hoitamiseksi siten, että tehtävälle asetetut tavoitteet voivat toteutua.

Investointiosa

Investointiosa on hankeryhmäkohtaisesti sitova valtuustoon nähden. Investointiosassa valtuusto hyväksyy määrärahat ja tuloarviot hankkeille tai hankeryhmille, ja niitä voidaan muuttaa vain valtuuston päätöksellä. Investointiosassa esitetään myös kokonaiskustannusarvio koko suunnittelukaudelle, jonka valtuusto hyväksyy taloussuunnitelmassa. Jos hankkeen tai hankkeen osan toteutuminen viivästyy talousarvioon arvioidusta, on investoinnin rahoitustarve jaksotettava ja hyväksyttävä valtuustolla uudelleen.

Pysyvien vastaavien omaisuushankinnan arvonnlisäveroton euroraja on 12 000 € (pienhankintaraja). Tätä pienemmät yksittäiset hankinnat tulee pääsääntöisesti hankkia käyttötalouden määrärahoilla.

Tuloslaskelmaosa

Tuloslaskelmaosassa esitetään kokonaismenot ja -tulot vähennyslaskukaavan mukaisena laskelmana, joka päättyy tilikauden tulokseen. Lisäksi tuloslaskelmaosassa on esitetty tilikauden tuloksen käsittelyä koskeva suunnitelma.

Rahoitusosa

Rahoitusosassa osoitetaan suunnitteluvuoden arvioidut rahan lähteet ja arvioitu rahan käyttö. Rahoitusosa on esitetty osana kunnan tulos- ja rahoituslaskelmaa.

4.1. Tavoitteiden asettaminen ja sitovuustasot

Talousarviossa vahvistetaan valtuuston hyväksymät tavoitteet. Kuntien talousarviokäytäntö on yleisesti muotoutunut siihen suuntaan, että tehtävän käyttötalousosan tavoiteasettelu on valtuuston asettamia tavoitteita laajempi. Toisin sanoen talousarviossa esitetään perustelutietona tavoitteita, joiden ei katsota olevan valtuustoon nähden sitovia. Laajempaa tavoiteasettelua puoltaa se, että lautakunnan toimivaltaan kuuluvilla tavoitteilla saattaa olla merkittävä informaatioarvo myös valtuuston tavoitteista päättämisessä.

Käyttötalousosan tavoitteiden sitovuustasot ovat seuraavat:

Valtuustoon nähden sitova taso on *toimialataso*, joita ovat hyvinvointipalvelut, elivoimapalvelut, tekniset palvelut ja ympäristöpalvelut sekä *lautakuntataso* keskusvaalilautakunta, tarkastuslautakunta, kunnanhallitus ja rakennuslautakunta.

Kunnanhallitukseen nähden sitova taso on *vastuualue*taso, jotka on luetteloitu kohdassa Vastuut ja tilivelvollisuudet, lukuun ottamatta tavoitteita, jotka talousarvio on määritellyt sitovaksi valtuustoon nähden (merkitty talousarviokirjaan).

Toimialajohtoon nähden sitova taso on *palveluysikkötaso*, joihin vastuualueet jakautuvat. Palveluysikkötason tavoitteita ei esitetä talousarviokirjassa.

Kaikkien toimialojen ja vastualueiden tavoitteiden tulee tukea kuntastrategiassa asetettujen päämäärien saavuttamista. Talousarviossa asetettavien tavoitteiden tulee olla mitattavia, realistisia ja käytettävissä oleviin resursseihin suhteutettuja. Tavoitteet tulee kohdistaa vastualueen perustehtävään ja kattaa siitä pääosan. Käyttösuunnitelmassa asetettavat tavoitteiden tulee tukea vastualueen tavoitteiden toteutumista ja olla yksityiskohtaisempia.

Käyttötalousosassa tulee käydä selkeästi ilmi, mitkä ovat valtuuston tehtävälle hyväksymät tavoitteet ja mitkä ovat muita lautakunnan hyväksymiä tavoitteita. Tätä tarkoittaen edellä esitettyyn asetelmamalliin on ryhmitelty erikseen valtuustoon hyväksymät tavoitteet ja lautakunnan hyväksymät muut tavoitteet.

Valtuuston tehtävälle asettamat tavoitteet ovat ensisijaisesti vaikuttavuustavoitteita, joissa näkökulmana on palvelun vaikutus asiakkaaseen. Vaikuttavuustavoitteet määrittävät joko palvelun aikaansaamaa muutosta asiakkaan hyvinvoinnissa tai palvelun laatua, jota arvioidaan sen saatavuutena, riittävytenä, kohdentuvuutena tai asiakastytytyvyytenä.

Valtuusto voi hyväksyä sitovina tavoitteina myös tuotantotavoitteita tärkeissä toiminnan kehittämistä, tuloksellisuuden parantamista tai henkilöstöpolitiikkaa

koskevista asioista. Pääsääntöisesti tehtäväkohtaisista tuotantotavoitteista päättää kuitenkin tehtävästä vastaava toimielin.

Huomiota tavoiteasettelussa tulee kiinnittää myös siihen, etteivät tehtäväkohtaiset tavoitteet ole ristiriidassa koko kuntaa koskevien tavoitteiden kanssa tai että eri tehtävien tavoitteet eivät ole ristiriidassa keskenään. Tavoitteiden tai tavoitekokonaisuuksien tulee myös olla oleellisia tehtävän perustoiminnan kannalta.

4.2. Vastuut ja tilivelvollisuudet

Valtuusto, kunnanhallitus ja kunnanjohtaja vastaavat kunnan ja kuntakonsernin johtamisesta. Kunnan toiminnot on hoidettava taloudellisesti ja niin, että vastuu tavoitteiden toteuttamisesta ja tuloksellisuudesta on selkeä. Kunnan organisaatio jaetaan toimialoihin, vastuualueisiin ja palveluyksiköihin. Toimialat ovat hyvinvointipalvelut, elinvoimapalvelut, tekniset palvelut ja ympäristöpalvelut. Lisäksi kunnan laskentatunnistehierarkiassa on toimialatasoisena seurantakohteena ulkoistettu palvelu ympäristöterveyspalvelut.

Tilivelvolliset vastaavat riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan järjestämisestä vastuualueellaan. Sisäinen valvonta on johtamis- ja hallintojärjestelmän osa, jonka tavoitteena on auttaa organisaatiota saavuttamaan päämääränsä. Riskit ovat uhkia, jotka toteutuessaan estävät pääsemästä tavoitteisiin.

Talousarviosta päättäessään valtuusto määrittelee, mitkä ovat valtuuston sitovina hyväksymät toiminnan tavoitteet. Valtuusto antaa talousarvion noudattamista koskevat määräykset, miten talousarvio ja sen perustelut sitovat kunnan viranomaisia (hallintosäntö § 63). Konserniyhtiöissä tilivelvollisia ovat toimitusjohtaja ja hallitukset.

Talousarvio laadinnan pohjaksi otetaan seuraava rakenne, joka vastaa sekä voimassa olevassa hallintosäännössä esitettyä johtamisjärjestelmää että kirjanpidon laskentatunnistehierarkiaa:

Toimiala	Vastuualue	Toimialajohtaja	Vastuualuepäällikkö
	JOHDON TUKIPALVELUT	Kunnanjohtaja	Talous- ja hallintopäällikkö
HYVINVOINTIPALVELUT		Hyvinvointijohtaja	
	VARHAISKASVATUS		Varhaiskasvatuspäällikkö
	PERUSOPETUS		Rehtori
	VAPAA-AIKAPALVELUT		Hyvinvointijohtaja
ELIVOIMAPALVELUT		Elinvoimajohtaja	
	MAAPOLITIIKAN, ASUMISEN JA YMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN		Elinvoimajohtaja
	ELINKEINOPALVELUT		Elinvoimajohtaja
	TYÖLLISYYSPALVELUT		Elinvoimajohtaja
TEKNISET PALVELUT		Tekninen johtaja	
	YHDYSKUNTAPALVELUT		Tekninen johtaja
	KIIINTEISTÖPALVELUT		Tekninen johtaja
	KUNNALLISTEKNIikka		Tekninen johtaja
YMPÄRISTÖTERVEYS-PALVELUT		Kunnanjohtaja	

Kunnanhallitus on kokouksessaan 16.6.2025 asettanu kunnan talous- ja organisaatiotyöryhmän työryhmän ja antanut sille tehtäväksi tukea kunnan talouden ja organisaation suunnittelua sekä valmistella kehittämistoimia, joilla kunta voi vastata muuttuviin taloudellisiin ja toiminnallisiin haasteisiin

Työryhmän tavoitteeksi on asetettu tuottaa vuoden 2025 loppuun mennessä kokonaisnäkemys kunnan taloudellisesta tilanteesta ja organisaatiosta sekä esittää siihen pohjautuvat kehittämistoimet, ja lisäksi seurata työryhmän työn pohjalta tehtyjen toimenpiteiden vaikutuksia seuraava vuoden aikana

Organisaatorakenteen mahdolliset muutokset tulee ottaa huomioon talousarviovalmistelussa.

Liite: Talousarviopohja TOIMIALALLE

Toimiala Hyvinvointipalvelut

Toimielin, johon nähden sitova Valtuusto

Tilivelvollinen NN

Toiminta-ajatus (Kirjoita tähän toimialan toiminta-ajatus lyhyesti)

Olennaiset muutokset edelliseen vuoteen verrattuna	
2026	
2027 - 2028	

Taloussuunnitelma 2026 - 2028 (valtuustoon nähden sitova värillisenä)							
	TP 2024	TA 2025	TA 2026	Muutos % TA 2026 / TA 2025	Muutos € TA 2026 / TA 2025	TS 2027	TS 2028
Toimintatuotot							
Myyntituotot							
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintakulut							
Henkilöstökulut							
Palkat ja palkkiot							
Henkilöstösivukulut							
Palvelujen ostot							
Aineet, tarvikkeet							
Avustukset							
Muut toimintakulut							
Toimintakate							
Toimintakate €/asukas							

Toiminnalliset tavoitteet (Toimialatasolla strategiset painopisteet)

Kunnan strateginen painopiste / tavoite	Toimialan keskeiset tavoitteet (sisältää tavoitetason; valtuustoon nähden sitova)	Mittari

LIITE: TALOUSARVIOPOHJA VASTUUALUEELLE

(sisältää kaksi sivua)

Vastuualue Varhaiskasvatus**Toimielin, johon nähden sitova** Kunnanhallitus**Tilivelvollinen** NN**Toiminta-ajatus** (Kirjoita tähän vastuualueen toiminta-ajatus lyhyesti)

Olennaiset muutokset edelliseen vuoteen verrattuna	
2026	
2027 – 2028	

Taloussuunnitelma 2026 - 2028 (Kunnanhallitukseen nähden sitova värillisenä)							
	TP 2024	TA 2025	TA 2026	Muutos % TA 2026 / TA 2025	Muutos € TA 2026 / TA 2025	TS 2027	TS 2028
Toimintatuotot							
Myyntituotot							
Maksutuotot							
Tuet ja avustukset							
Muut toimintatuotot							
Toimintakulut							
Henkilöstökulut							
Palkat ja palkkiot							
Henkilöstösivukulut							
Palvelujen ostot							
Aineet, tarvikkeet							
Avustukset							
Muut toimintakulut							
Toimintakate							
Toimintakate €/asukas							

VASTUUALUEEN palvelusuunnitelma

Vaikuttavuustavoitteet (sitovia valtuustoon nähden)		
Esim. hyvinvointitavoitteet, laatutavoitteet, saatavuus, riittävyys, asiakastyytyväisyys	Tavoite (sis. tavoitetason; valtuustoon nähden sitova)	Mittari

Tuotantotavoitteet, kuten osallistujien määrät, palvelukertojen määrä					
	TP 2024	TA 2025	TA 2026	TS 2027	TS 2028